

Գրական անկյուն

Բաղրամյանի 125-ամյակին

Հարյուր քսանհինգ տարի առաջ Չարդախյու գյուղում Հովհաննես տվեց Բաղրամյանների օջախին պարզև, ևս դարձավ հայրենիքին և Լիբիական մի փարոս, Բոլոր ազգերի համար քաջ ու անհաղթ հերոս:

Անցավ պատերազմի բարդ ճանապարհը Իր քաջությամբ ազատագրեց հայրենի աշխարհը, Թևի տակ հավաքեց ևս զորք բոլոր ազգերից, Թշնամուն ցույց տվեց ուժն իր բազկի:

Անհաղթ հերոսը թշնամու դեմ լեռներ ձեռքեց, Երա ձեռքերում հաղթական սուրը փայլատակեց Հայրենասեր մարշալ էր ևս քաջագուն, Երա երակներում հոսում էր արյուն հայկական:

Մարշալի անունը լսելով կովի դաշտում, Ահ ու սարսափ կղաջվեց թշնամու սրտում, Կովում էր նժույգի վրա դյուցազուն հերոսը, Երա սրտի խորքից ճչում էր հաղթանակի ձայնը:

Բաղրամյանը անմահ մնաց մարշալների շարքում, Շամխորյան արյունն էր հոսում այդ հերոսի երակներում, Չարդախյու սարքեց թանգարան, մի իմաստուն տաճար, Հովհաննես անունը կընթաց հայ ազգի մեծ հանճար:

Հերոս Անդրանիկին

Քաջ զինվոր էիր հայրենապաշտպան, Զո սուրը երբեք չի մտել պատյան երբ թշնամին լսել է քո անունը քաջ, Չոքերը թուլացել է քո զորքի առաջ:

Սարսափը թշնամու վրա ազդել է ամեն տեղ, Սարսուռ են եղել զորքովդ ահեղ, Պաշտպանել են հայոց հողերը, Զո թշնամուն դեմդ արել գլխիկոր:

Երբ ուզեցին աճյունդ բերել հայրենիք, Բացվեցին բուռն խիստ սպառնալիք, Արգելեցին տեղահան անել հայ զինվորին, Պատվիրակներդ հետ դարձան հոգևաբեկ:

Եկան հասան Ֆրանսիա ու հետ վերադարձան Զո սրտի վրայից բերեցին մի բուռ հող, Լցրին տոպրակ, հասցրին Հայաստան, Երբ շիրիմ սարքեցին ավելի ճոխ:

Քաջ անունդ պիտի հիշվի դարեդար, Դու մեզ հետ են աճյունով խնկավառ, Քաջ քորավոր, հայ ազգի պաշպան, Դու անմոռանալի հայ ազգի տեր Անդրանիկ:

Մեր Մասիսը

Մասիս, շողում են ձյունածածկ, Բայց ասա՛, ինչի են սիրտդ կիսել, Երբեքդ կիսած ամեն մրմուն ու կրակ, Զո թառամած սրտում խոր անթեղել:

Չնայած ոչ-մի սերմ չի գցվել քո ամայի հողում Մասիս, մազերդ ձերմակ, մորուքդ սանրած, Սիրտդ ձմված, տխուր, աչքերդ սառած, Երբեքդ են ամեն տեղ ու ամենքիս:

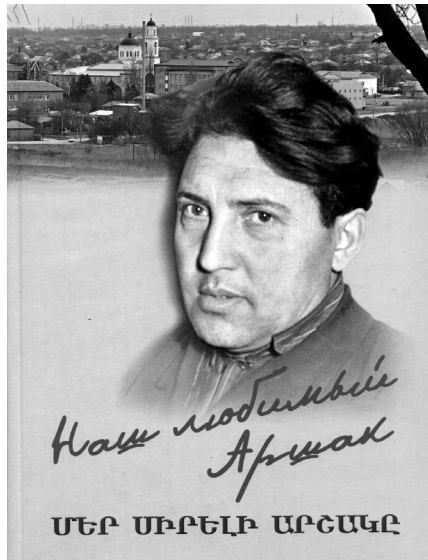
Տեսնում են, որ ցիր ու ցան ենք, Մի ձեռքում գեղեցիկ բուռնել, Մյուսով՝ արցունք սրբել, մեր լացը թաքցրել, Երգել, ծափ տվել ու ծիծաղել: Ասե՛ք սարեր, պատմե՛ք սարեր, Են Մասիսը ո՛րմն էր, սարեր:

Զո լանջերում, հովիտներում, քա-նի-քա-նի Հայ գյուղացու հոտ էր արածում: Գառ ու ուլեր իրար խառնված, Հիմա ամայի են դարձած, Ասե՛ք սարեր, պատմե՛ք սարեր, Են Մասիսը ո՛րմն էր, սարեր:

Երկար տարի դու գերի են, Բայց շուտով մեզ բարի լուր կբերես, Էդ օսմանցու աչքը պիտի հանես, Ու մեզ միշտ պիտի ուրախացնես, Ասե՛ք սարեր, պատմե՛ք սարեր, Են Մասիսը ո՛րմն էր, սարեր:

Ես Վահանն եմ, փափագում եմ, Մասիս, Որ դու մի օր Հայաստանին կենթարկվես, Ես էլ տեսնեմ, հպարտանամ ու պարծենամ, Ասե՛ք սարեր, պատմե՛ք սարեր, Են Մասիսը ո՛րմն էր, սարեր:

Վահան Սանվեյան

НОВЫЕ КНИГИ НА ДОНУ

«Наш любимый Аршак»

В Ростове вышла книга «Наш любимый Аршак». Ее собрали и издали при помощи нескольких организаций Мясниковского района вдова Аршака Поповьяна Агавни и три его дочери.

Аршак Меркьянович был человеком уникальным: в его природе была потребность помогать людям – и не только близким, но и малознакомым, и вовсе незнакомым.

Он прошел войну, вернулся в Чалтырь и проработал там до последнего своего дня. Он был образцовым директором районной типографии, отдавал ей все время и душу, но его неумоимой натуре мало было этой деятельности. Он приложил руку к открытию детского дома

в селе, возрождению Сурб Хача, защите местного наречия на территории района.

Поповьян писал увлекательные рассказы, юморески и миниатюры, и кое-что из этого творчества было воплощено на любительской сцене, где он сам выступал в качестве артиста.

Книга «Наш любимый Аршак» издана на двух языках (армянском и русском) и вобрала в себя как произведение А. Поповьяна, так и воспоминания о нем однопольчан, родных, друзей, коллег по работе.

Один из близких приятелей как-то назвал его Аршаком Великим, и это имя прижилось среди тех, кто хорошо его знал.

ЧТОБЫ ЗНАЛИ, ЧТОБЫ ПОМНИЛИ...

Время неумолимо. Оно все дальше и дальше отдаляет нас от выжженных февральских дней 1943 года, когда на истерзанную фашистами донскую землю пришло долгожданное освобождение от вражеской оккупации. В числе тех, кто принес мясниковцам свободу, были и воины 14-го истребительного противотанкового артиллерийского ордена Александра Невского Евпаторийского полка (ИПТАП) 35-й Севастопольской ордена Красного Знамени бригады Резерва Главного Командования.

Этот полк, которым руководил майор И.И. Мозгунов, освобождал от немецко-фашистских захватчиков станцию Красный Маяк, хутор Калинин, село Чалтырь, хутор Недвиговку, станицу Синявскую, села Самбек, Матвеев Курган и многие другие города и села Донского края.

В составе полка храбро сражались 14 бойцов, выходцев из Чалтыря. Это Хачатур (Кеворк) Григорьевич Ширинян, Георгий Асватурович Хачикян, Мкртич Амбарцумович Пудеян, Калуст Амбарцумович Пудеян, Хачерес Партимосович Чунахан, Амбарцум Партимосович Чунахан (Явруян), Аршак Меркьянович Поповьян, Аршак Мелконович Гизгизян,

Ерванд Хевондович Чувараян, Дикран Абрамович Килафян, Сурен Мкртичевич Гайбарян, Хачерес Карапетович Явруян, Агоп Асватунович Чувараян, Мартирос Амбарцумович Килафян. Четверо из них погибли на поле брани.

Совет ветеранов 14-го полка во главе с майором запаса А.З. Пустоваровым много лет собирал материалы о боевом пути своего военного подразделения, воспоминания фронтовиков, фотографии, письма. Дело, начатое друзьями-однопольчанами, довели до конца оставшиеся в живых ветераны, среди которых и наш земляк Г.А. Хачикян, а также их родные и близкие.

И вот недавно книга «14-й истребительный. Боевой путь и судьбы» увидела свет. В основу сборника легли материалы из личного архива А.М. Поповьяна, предоставленные его дочерью Кнарик Аршаковной. Здесь собраны краткая схема боевого пути 14-го ИПТАП, списки его бойцов, свидетельства участников сражений, фотографии, стихи фронтовиков, адреса однопольчан, Судьбы наших земляков в книге посвящены отдельные главы.

Как подчеркивает в предисловии редактор издания С.С. Чунахан, в сборнике «в основном сохранены стили авторов материалов. Несомненно, он уступает безукоризнен-

ному литературному стилю, зато точнее передает пережитое ветеранами, боевой дух авторов, их искренность. Это строки, идущие из глубины души».

Что вполне справедливо. Сборник читается с большим интересом и имеет бесспорное познавательное и воспитательное значение. Те, кто содействовал выходу в свет книги, внесли неоценимый вклад в сохранение священной памяти о защитниках нашей Родины. Низкий им поклон за это.

С. ШАГИНЯН

Գյումրիի հիշողության դափնեկիրները

Մուրադ Մալխասյան

1988 թ. երկրաշարժից հետո մեծ զաղթ սկսվեց, հրապարակից երեսուն մեքենաներով մարդկանց տանում էին, հա, տանում էին Միության տարբեր քաղաքներում հանգրվանելու: Ձմեռ էր, ոչ տուն ունեին, ոչ աշխատանք: Ես մնացի իմ խարխուլված տան մեջ ու անմիջապես գործի անցա «Մուսհատուկ» և «Մուսարտշին» տրեստներում՝ քաղաքի վերակառուցմանը մասնակցելու: Վարչությունը քաղաքի հյուսիսում էր, նկարիչ-ձևավորող էի: Մեր տնից մինչև աշխատատեղ փված շենքեր էին ամայի, լացակամած: Ամենուր փայտյա տակներ, թշվառներ...

Արտասվելով էի գործի գնում: Եվ այդ օրերին երգվեցի քաղաքից դուրս չգալ ու երգ գրեցի. «Ես իմ Գյումրիի աշխարհի հետ չեմ փոխի» ու ներկայացրի ժողովրդական գործիչների համույթի ղեկավար Ջիվան Խաչատրյանին: Խոսքերը հավանեց, մի քանի օր անց կանչեց լսելու փորձը: Լսեցի, հիացա, կրկնել տվեցի: Շնորհակալություն հայտնեցի, գովեցի նվագողներին, առավել ևս երգողին: Սրտալից երգողը Մուրադ Մալխասյանն էր: Ծանոթացանք, ավելի ոգևորեցի: Մեկ ամիս անց, ընկերս՝ մարգարաշտի ևրվակին տնօրեն Գուրգեն Աբխողովյանը՝ Ջիվանի աները, հանդիպեց և ուրախ-ուրախ ասաց.

- Շնորհավորում եմ երգիդ հաջողության համար: Ջիվանը Ամերիկայից գանգեց, ժողովուրդը մի քանի անգամ կրկնել տվեց:

- Ուրեմն, Մուրադը շատ լավ է կատարել, փեսայիդ ընտրությունը գերազանց էր, երկուսն էլ կեցցեն, - ասացի ու հարցրի, - Ե՛րբ են գալու:

- Դեռ չըջագայելու են, շատ տեղեր են հրավիրված, կուզեն պահել, չի համաձայնվել: Առ ժամանակ անց վերադարձան նվերներով, գովեստներով, բոլորի գնքերը փայլում էին: Այնուհետև, ուր էլ որ գնում էին համերգների, «Գյումրի» երգը պարտադիր կատարում էին:

Գյումրիի ուղիղն ձայնագրել ու ամիսը մեկ անգամ ձայնարկում էր ժողովրդի համար: Ես սկսեցի ունկնդրել ու մեծ հարգանք տածել Մուրադ երգչին: Այնուհետև քաղաքում ինչ միջոցառում էլ լիներ, Մուրադ Մալխասյանը պիտի ելույթ ունենար ու հիացներ իր կատարումներով: Ժողովրդական երգի սիրահարները ամենուր ծափահարում ու մեծարում էին նրան: Ես սիրով էր կատարում ևս իմ երգը, ասում էր.

- Որովհետև երգի բառերն ու երաժշտությունը ներդաշնակ են, ինչպես գուսանական երգերը, որոնք ինձ համար անգին են: Ախր, ինչպես, ինչպես չկատարեմ Սայաթ-Նուվա, Ջիվանի, Շերամ, Շահեն. դրանք իմ պաշտելիներն են: Զո երգը դասական է ու ազգային, ժողովրդի վիշտ արտահայտող, զգացմունքային, ևս ապագայի հույս ներշնչող: Ասում ես չե՛. «Ելի՛ր, Գյումրի, ելի՛ր, Անի մի լինի՛ր. շատ ենք լացել, աճել չիրիմներին գինի, բավական է, արի՛ ժպտանք մենք նորից, դու դրախտվես Նոր հրաշքով ու նին»:

1980-90 թթ. «Աուշ-Տարուն» երգի-պարի ինքնագործ համույթում է ելույթ ունեցել: 1990 թ. Ջիվան Խաչատրյանի հրավերով մուտք է գործում ժողովրդական գործիչների պետական համույթ, ուր և սկսում

է արագորեն կատարելագործվել, երգացանկը հարստացնել: Ջիվան կոմպոզիտորի և Ջենմա Քաղցրիկյանի ուսուցմամբ դառնում է արհեստավարժ երգիչ: Ես միաժամանակ երգում է «Դվին» համույթում: Համերգային շրջագայությունների է դուրս գալիս հանրապետությունում և արտասահմանում: Ամենուր մեծ խանդավառությամբ են ընդունվել նրանց երգերը: Այժմ թողարկվել է «Դվին», «Մարտի» ձայնագրերը, շուտով ժողովրդական գործիչներին կձայնագրվի: 1997-ին «Դվինը» առաջին անգամ մեկնել էր Ֆրանսիա, փառավոր ընդունելություն գտել: Հինգ-վեց տարի շարունակ հրավիրվել է և ձայնագրվել: Փարիզի հայկական ուղիղն օրական մի քանի երգ է հնչեցրել Մալխասյանի կատարմամբ՝ «Հորովել», «Դե Յաման», «Օտար-ամայի ճամփեցի վրա»: Այս երգերը շատ սիրելի են նրանց համար: Մուրադն իր կատարողականությամբ արդեն ժողովրդականություն է վայելում, նախատեսվում է վաստակավորի կոչում պարգևել: Քաղաքում բոլոր միջոցառումների, երաժշտական հաղորդումների ծաղիկն է, «Հորովելի» լավագույն մենակատարը, իսկ «Գյումրի» երգեչ չի մոռանում, կատարումով հիշեցնում է, որ դեռ շատ են վերքերը, բայց մի հուսահատվեց, կգա ևս մեր Ոստանի ծաղկման ժամանակը ևս:

Քեզ բարի երթ, իմ բարեկամ երգիչ Մուրադ Մալխասյան. համոզված եմ, որ վաստակավորին արժանատիություն հետո, քո շնորհալի աշխատասիրությամբ ժողովրդական բարձունքն էլ կտիրես...

Հրատ Սարգսյան